

А. К. Куліченко

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Запорізького державного медичного університету

ДЖОНЗ ГОПКІНЗ (1795–1873) ТА ЙОГО РОЛЬ У РОЗВИТКУ АМЕРИКАНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ ХІХ СТ.

Статтю присвячено висвітленню історичного значення постаті Джонса Гопкінза та визначенню його ролі у розвитку американської освіти ХІХ ст., зокрема медичної. З'ясовано, що Дж. Гопкінз (1795–1873) був балтиморським меценатом ХІХ ст., на честь якого названі всесвітньовідомі заклади вищої освіти та медицини.

Встановлено, що, переживши особисту драму, Дж. Гопкінз вирішив працювати на користь людства, допомагати нужденним й бідним, однак не прагнути отримати певну наживу, бути вірним своїм переконанням у будь-якій життєвій ситуації. Все це стало особистою філософією американського мільйонера та своєрідним взірцем для майбутніх поколінь.

Відмічено, що, маючи хист до підприємництва ще з юних років, Дж. Гопкінз заробив величезний статок і спрямував його $\frac{3}{4}$ на благодійність, про що свідчить його заповіт та супровідні документи кінця 1860-х – початку 1870-х рр. За заповітом створені й відкриті такі інституції: сирітський притулок для кольорових дітей Джонса Гопкінза (1875); університет Джонса Гопкінза (1876); видавництво Джонса Гопкінза (1878); лікарня Джонса Гопкінза та школа медсестринства Джонса Гопкінза (1889); медична школа університету Джонса Гопкінза (1893). Важливим є те, що впродовж 143 років університет, медична школа та лікарня взаємопов'язані та є своєрідним навчально-науковим комплексом.

Крім того, у статті вперше наведено авторський переклад українською мовою листа Дж. Гопкінза до ради попечителів лікарні від 12 березня 1873 р., в якому меценат надав рекомендації щодо відкриття зазначеного закладу, керівництво якого в подальшому намагалося їх дотримуватися. Існує припущення, що Дж. Гопкінз, захворівши на холеру та спостерігаючи відсутність належної медичної допомоги та кваліфікованих лікарів, що призвело до високого рівня смертності жителів Балтимора, вирішив після одужання спрямувати свої кошти на благодійництво.

Перспективами подальших досліджень є висвітлення передумов створення, відкриття та особливостей діяльності медичної школи Джонса Гопкінза у 1890-х рр.

Ключові слова: Джонз Гопкінз, заповіт, благодійність, американська медична освіта, університет, лікарня, медична школа.

Постановка проблеми. Крайній історичний освітній досвід та знакові постаті є одними з ключових питань для сучасної вітчизняної педагогіки. Актуальність зазначених проблем викликана необхідністю проаналізувати існуючі досі невідомі історичні джерела, факти та синтезувати отриману інформацію для подальшого її впровадження в теорію й практику освіти. Останнім часом у полі зору українських дослідників з'являються видатні світові постаті – педагоги, меценати, які спрямували свої зусилля, здобутки та статки на розвиток освіти. До таких відомих меценатів і належить Джонз Гопкінз.

Можливо, чи не кожен житель Сполучених Штатів Америки знає ім'я Джонса Гопкінза, яке пов'язано з університетом, лікарнею та медичною школою. Проте мало хто має уявлення про те, ким була ця людина та що зробила для розвитку американської медичної освіти.

В електронній енциклопедії «Британіка» знаходимо короткі відомості, де йдеться, що «Джонз Гопкінз (1795–1873) – американський мільйонер та філантроп, який лишив свій спадок із метою

заснування університету Джонса Гопкінза та лікарні Джонса Гопкінза» [1].

У буклеті університету Джонса Гопкінза «Ким був Джонз Гопкінз?» (Who was Johns Hopkins?) зазначено, що «деякі ще за життя називали його «людиною з трагічною долею». Джонз Гопкінз був чесним, щедрим до нужденних, передбачливим, іноді впертим та жорстким під час угод, однак безсумнівно, наймогутнішим ділком у вікторіанському Балтиморі. Квакер, але не церковник, високий, звичайний купець, одягнений у прості речі, мав славу найбагатшої людини міста. <...> Він перетворився з помічника бакалійника на банкіра-мільйонера, ставши найвпливовішим філантропом Балтимора» [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До постаті Дж. Гопкінза неодноразово в різні роки зверталися іноземні дослідники, а саме: Дж. Бут, К. Джейкоб, С. Лемб, Л. Мукау, Ж. Онофріо, В. Ослер, А. Пієтіла, А. Флекснер та інші. Відомості про життєвий шлях та діяльність американського філантропа висвітлено в енциклопедії «Британіка» (друкованому та електро-

ному виданнях), на офіційних сайтах університету Джонса Гопкінза (<https://www.jhu.edu/about/history/>) та медичної школи університету Джонса Гопкінза (<https://www.hopkinsmedicine.org/about/history/>). Однак констатуємо відсутність у вітчизняній педагогіці наукових праць, присвячених Дж. Гопкінзу, що й зумовило необхідність даного дослідження.

Мета статті – висвітлення історичного значення постаті Джонса Гопкінза та визначення його ролі в розвитку американської освіти XIX ст., зокрема медичної.

Виклад основного матеріалу. Дж. Гопкінз, другий син з одинадцяти дітей квакера С. Гопкінза та Х. Джейні, народився 19 травня 1785 р. у Вайт Голлі (White's Hall, Whitehall, White Hall Farm) – родинному маєтку (фермі) у Крофтоні, штат Меріленд. Існує місцева легенда, що з народження він був бідним, проте це не так. Його сім'я мала 500-акрову тютюнову плантацію в окрузі Енн Ерандел штату Меріленд – землю, подаровану у XVII ст. королем Англії пращуру Вільяму Гопкінзу. Крім того, на тютюновій плантації працювали сотні рабів, яких у 1807 р. звільнив С. Гопкінз відповідно до указу місцевої спільноти друзів (Society of Friends). У зв'язку із цим у віці 12 років Дж. Гопкінз мусив перервати свою освіту й допомогати батькам на фермі. Проте ця подія вразила Дж. Гопкінза, й батько став прикладом для наслідування. Расова терпимість та співчуття були знаковими для нього впродовж усього життя й відіграли головну роль під час написання заповіту [3, с. 121; 6].

Маючи хист до підприємництва із самого дитинства та знаючи, що плантація вже більше не в змозі протримати його велику родину, Дж. Гопкінз у 17-річному віці приєднався до справи свого дядька – гуртової торгівлі бакалеї. Однак незабаром після особистої драми він зі своїми трьома братами вирішив створити так званий «Будинок роздрібної торгівлі братів Гопкінзів», що почав приносити прибуток у Меріленді, Вірджинії та Північній Кароліні [3, с. 121; 6].

Втомившись від торговельних справ та не маючи прямих нащадків (філантроп все життя був вірним своїй єдиній коханій жінці – кузині Елізабет Гопкінз, з якою йому, відповідно до квакерських традицій, було заборонено побратися. Закохані пообіцяли одне одному ніколи не одружуватися з іншими), наприкінці 1860-х Дж. Гопкінз почав міркувати над питанням, кому залишити свої величезні статки. Так, у 1866 р. відбулося знайомство з Дж. Пібоді, з іншим багатим балтиморським меценатом, який переконав Гопкінза скласти заповіт й спрямувати гроші на благодійність. Тож Дж. Гопкінз, не вагаючись, створив дві ради попечителів (по 12 членів у кожній. – А.К.). Зазначимо, що під час обрання

членів рад попечителів, які б виконали його останню волю, Дж. Гопкінз звернувся до представників інтелектуальної еліти свого міста (це були переважно його друзі, юристи, а також ділові партнери. – А.К.). Вони, у свою чергу, створили необхідні умови та особливе середовище, які приваблювали найкращих тогочасних освітян та медичних фахівців для управління університетом й лікарнею. Сім (у перерахунку станом на 2010 р. – це 126 мільйонів доларів) із восьми мільйонів доларів американський багатий вирішив спрямувати на розвиток освіти й медицини [3, с. 122; 6].

Тож останньою волею Дж. Гопкінза стало заснування:

- сирітського притулку для кольорових дітей (термін було розповсюджено в період розквіту расизму в США. – А.К.) Джонса Гопкінза (The Johns Hopkins Colored Children Orphan Asylum), 1875 р.;

- університету Джонса Гопкінза (The Johns Hopkins University), 1876 р.;

- видавництва Джонса Гопкінза (The Johns Hopkins Press), 1878 р.;

- лікарні Джонса Гопкінза та школи медсестринства Джонса Гопкінза (The Johns Hopkins Hospital and the Johns Hopkins School of Nursing) 1889 р.;

- медичної школи університету Джонса Гопкінза (The Johns Hopkins University School of Medicine), 1893 р. [3, с. 122].

Тож, як бачимо, Дж. Гопкінз чітко визначив роки відкриття зазначених закладів, керівництво яких у подальшому суворо дотримувалося всіх вказівок мецената.

Проте існують відомості про те, що в певні моменти рада попечителів змінювала своє рішення щодо будівництва університету вже після смерті мецената. Так, наприклад, у 1840 р. Дж. Гопкінз придбав на аукціоні маєток Кліфтон із парком площею 166 акрів. Він хотів, щоб університет збудували саме на місці цього маєтку, однак було вирішено розташувати заклад вищої освіти ближче до центру міста [5].

Зауважимо, що заповіт Дж. Гопкінза мав комплексний характер: установчі документи (1867); лист до ради попечителів лікарні (1873); остання воля, опублікована в газеті «Балтимор сан» (Baltimore Sun) та два додатки до заповіту, 1870 р. й 1873 р. відповідно [3, с. 122].

Наводимо вперше авторський переклад українською мовою лист Дж. Гопкінза до ради попечителів лікарні від 12 березня 1873 р., в якому меценат радить пов'язати теорію з практикою, тобто створити і лікарню, і заклади з підготовки висококваліфікованих фахівців, зокрема школу медсестринства та медичну школу університету Джонса Гопкінза:

«Френсісу Т. Кінгу, президенту, Джону Гарретту, високоповажному Джорджу В. Доббіну, Галловею Честону, Томасу М. Сміту, Вільяму Гопкінзу, Річарду М. Дженні, Джозефу Меррефілду, Френсісу Вайту, Льюїсу Н. Гопкінзу, Алану П. Сміту та Чарльзу Дж. Гвінну, раді попечителів лікарні Джонса Гопкінза.

Панове!

Я дав вам, моїм довіреним особам, тринадцять акрів землі, яка розташована в Балтиморі та межує з вулицями Вульфа, Мон'юмент, Бродвей й Джефферсона, де я хочу, щоб ви збудували лікарню.

Нинішній рік (1873. – А.К.) варто присвятити упорядкуванню території, її осушенню, розбиванню ґрунту, а також ретельному та обміркованому вибору плану будівництва й облаштування будівель.

Я бажаю, щоб обраний у такий спосіб план дозволив би симетричні доповнення до споруд, які побудують спочатку, для того, щоб ви могли прийняти до чотирьохсот пацієнтів; цей план повинен запропонувати лікарню, яка за будівництвом та облаштуванням вигідно відрізнялася б від будь-якого іншого подібного закладу в цій країні або в Європі.

Тому на вас буде покладено обов'язок консультуватися й просити про допомогу тих, хто вдома та за кордоном досягнув найбільших успіхів у будівництві та управлінні лікарень.

Я не можу наполегливо рекомендувати все це вам, оскільки користь цієї благодійності дуже залежатиме від плану, який ви запропонуєте для зведення й облаштування будівель. Моє бажання полягає в тому, щоб ви завершили цю частину своєї праці протягом поточного року й були готові розпочати будівництво лікарні навесні 1874 р. Нужденних хворих цього міста та його околиць, незважаючи на стать, вік, або колір шкіри, які можуть потребувати хірургічного втручання або медичного лікування і яких можна доставити до лікарні без ризику для інших хворих, а також бідних цього міста та штату всіх рас, які постраждали від будь-якого нещасного випадку, необхідно приймати до лікарні безкоштовно на такі проміжки часу і відповідно до таких правил, які ви визначите. Тож ваш обов'язок – зробити такий розподіл статей і хворих у лікарняних палатах, який би був на користь цієї благодійності.

Ви також маєте забезпечити окрему палату та приділити увагу обмеженій кількості хворих, які зможуть оплатити все це. Гроші, отримані від таких осіб, дадуть вам змогу виділити більше коштів для полегшення страждань того прошарку населення, який я закликаю вас приймати безкоштовно; тож ви зможете дозволити надавати необхідне і кваліфіковане лікування незнайомцям і тим, хто не має друзів або родичів, які б піклува-

лися про них під час хвороби, і які не отримують благодійну допомогу.

Вашим особливим обов'язком буде забезпечення служби лікарні високоморальними й висококваліфікованими хірургам і лікарям.

Я хочу, щоб ви створили школу для медсестер, яка б була структурним підрозділом лікарні. Цей заклад навчить жінок компетенціям у процесі догляду за хворими в лікарняних палатах і дозволить вам мати вигоду від послуг кваліфікованих і досвідчених медсестер.

Мені б хотілося, щоб великі ділянки землі, що оточують будівлі лікарні, було належним чином оточено залізничними огорожами, а також мали дерева для того, щоб заспокоювали хворих та прикрашати місто.

Я хочу, щоб ви в належний час забезпечили ділянку і будівлі такого опису й на такій відстані від міста для прийому одужуючих хворих. Тож ви зможете пришвидшити одужання хворих і завжди мати палати в головних будівлях лікарні для інших хворих, які потребують негайної медичної допомоги або хірургічного втручання.

Особливо я прошу, щоб у лікарні панував дух релігії й керівництво лікарні дотримувалось релігійних принципів; однак я хочу, щоб ця благодійність не була пов'язана із сектантським впливом, дисципліною або контролем.

Під час дотримання всіх домовленостей стосовно лікарні вам варто постійно мати на увазі, що моїм бажанням і метою є те, щоб заклад врешті став частиною медичної школи університету, для якої я спрямував необхідну фінансову підтримку у своєму заповіті.

Я відчував, що мій обов'язок – звернути вашу особливу увагу на ці питання, знаючи, що ви будете узгоджувати побажанням, які я висловлюю.

Щодо інших деталей, я залишаю їх на ваш розсуд, знаючи, що ваш добрий глузд та життєвий досвід допоможуть вам спрямувати цю благодійність на користь суспільства.

З повагою, ваш друг, Джонс Гопкінз» [2].

Через 9 місяців після написання листа, 24 грудня 1873 року Дж. Гопкінз помер від тяжкого перебігу пневмонії. За балтиморськими легендами існують дві версії його смерті: 1) він помер від пневмонії, оскільки часто полюбляв гуляти взимку без пальто; 2) він був настільки скупим, що не міг придбати собі навіть пальто [6]. Проте ніхто не знає істинної причини смерті відомого американського філантропа, іменем якого названі успішні освітні й медичні осередки Балтимора, які працюють на користь людства більше ніж 140 років (рахуємо з дати відкриття університету – 1876 р.).

Зазначимо, що залишається однією із загадок те, як балтиморський меценат вирішив спрямувати кошти на освіту й медицину або хто надихнув створити університет, лікарню та медичну школу, які, по

суті, стали єдиним цілим, а пізніше – взірцем для інших американських й світових закладів вищої освіти [6]. Хоча А. Пієтіла зазначає, що Дж. Гопкінз був одним із тисячі балтиморців, які захворіли на холеру в 1832 р. Спостерігаючи за великою кількістю смертей місцевих жителів та практично відсутнім процесом лікування, окрім щоденного кровопускання та шкідливих отруйних сумішей, балтиморський багатій вирішив, у разі свого одужання, сприяти розвитку медицини та медичної освіти не тільки в Меріленді, а й у США [4, с. 43].

Висновки і пропозиції. Отже, Джонз Гопкінз (1795–1873) – непересічна американська особистість XIX ст., балтиморський філантроп, на честь якого названі всесвітньовідомі заклади вищої освіти та медицини. Маючи хист до підприємництва ще з юних років, Дж. Гопкінз, нещасливий в особистому житті, заробив величезний статок й спрямував його $\frac{3}{4}$ на благодійність, про що свідчить його заповіт та супровідні документи кінця 1860-х–початку 1870-х рр. За заповітом створені й відкриті такі інституції: сирітський притулок для кольорових дітей Джонза Гопкінза (1875); університет Джонза Гопкінза (1876); видавництво Джонза Гопкінза (1878); лікарня Джонза Гопкінза та школа медсестринства Джонза Гопкінза (1889); медична школа університету Джонза Гопкінза (1893). Важливим є те, що впродовж 143 років університет, медична школа та лікарня взаємопов'язані та є своєрідним навчально-науковим комплексом.

Бажання працювати на користь людства, допомагати нужденним й бідним, не прагнучи отримати

певну наживу, бути вірним своїм переконанням у будь-якій життєвій ситуації – стали особистою філософією американського мільйонера та своєрідним взірцем для майбутніх поколінь.

Перспективами подальших досліджень є висвітлення передумов створення, відкриття та особливостей діяльності медичної школи Джонза Гопкінза в 1890-х рр.

Список використаної літератури:

1. Johns Hopkins. American philanthropist. URL : <https://www.britannica.com/biography/Johns-Hopkins-American-philanthropist>.
2. Letter of Johns Hopkins to the Trustees. URL : <http://www.snowden-warfield.com/Stories/Letter-Johns-Hopkins-Trustees.htm>.
3. Mukau L. Johns Hopkins and the Feminist Legacy: How a Group of Baltimore Women Shaped American Graduate Medical Education. *American Journal of Clinical Medicine*. 2012. Vol. 9. № 3. P. 118–127.
4. Pietila A. The Ghosts of Johns Hopkins: The Life and Legacy that Shaped an American City. Langam, Maryland Rowman & Littlefield Publishers, 2018. 336 p.
5. Wise M.W. Baltimore Neighborhoods (Postcard History). Charleston, South Carolina: Arcadia Publishing, 2009. 128 p.
6. Who was Johns Hopkins? URL : https://www.hopkinsmedicine.org/about/history/_docs/who_was_johns_hopkins.pdf.

Kulichenko A. Johns Hopkins (1795–1873) and his role in developing American medical education of the 19th century

The article deals with the highlighting of John Hopkins' historical significance and his role in developing the American education of the 19th century, in particular, the medical education. J. Hopkins (1795–1873) was a Baltimore philanthropist of the 19th century, with world-known higher educational establishments in the USA named after him.

Note that J. Hopkins decided to work for the benefit of mankind, to help the indigent sick and the poor, to follow his convictions in any life situation. It was J. Hopkins' personal philosophy and a peculiar example for the future generations.

It is worth mentioning that while J. Hopkins possessed an entrepreneurial spirit since the youth, he earned a huge fortune and donated about three-quarters of it to charity. It was proved by his will and supporting documentation of the late 1860s and the early 1870s. Based on his last will, the following institutions were established and opened: the Johns Hopkins Colored Children Orphan Asylum (1875); the Johns Hopkins University (1876); The Johns Hopkins Press (1878); the Johns Hopkins Hospital and the Johns Hopkins School of Nursing (1889); the Johns Hopkins University School of Medicine (1893). Moreover, the University, the School of Medicine and the Hospital are a kind of educational and scientific complex for more than 143 years.

Furthermore, for the first time, the article presents an author's translation of the letter by Johns Hopkins to the Trustees of the hospital, which was dated March 12, 1873. In this letter, Johns Hopkins gave many valuable pieces of advice concerning a hospital opening. As a result, the Trustees of the hospital tried to adhere to them. There is an assumption that J. Hopkins (having fallen ill with cholera and due to the lack of proper medical care and qualified doctors leading to high mortality among Baltimore residents) decided to redirect his funds to charity after recovery.

On the prospects of further scientific research, we are going to highlight the preconditions of establishing, opening, and activity of Johns Hopkins University School of Medicine in the 1890s.

Key words: Johns Hopkins, last will, charity, American medical education, university, hospital, school of medicine.